

Historia

Zobacz więcej:

- [Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej](#) prowadzone przez Gminną Bibliotekę Publiczną

Raszyn dawniej miasto, dziś wieś gminna w woj. stołecznym warszawskim (obecnie w woj. mazowieckim). Nazwa znana od początku XV w. (in Rasince 1400, de Rasincza 1435, Raschyncze 1539, Rasiniec 1580). W średniowieczu brzmiała Raszyniec, Raszyńce.

Forma dzisiejsza stosunkowo późna. U podstaw nazwy miejscowości leży nazwa osobowa Rasza. Nazwa osobowa pochodzi od imion złożonych typu Radosław, Racibor". (K.Rymut „Nazwy miast Polski" 1987 r.).

Raszyn, to jedna z najstarszych i niezwykłych miejscowości na Mazowszu, która rozwinęła się w zaskakującym tempie przy końcu drugiego tysiąclecia. Pierwsze ślady pobytu człowieka w Raszynie, Jaworowej i Starym Sękowinie pozostawiły grupy łowców z późnej epoki kamienia. Obozowiska odkrył Stefan Woyda w 1984 i 1985 roku.

Dolina rzeczki Raszynki (wpadającej do Utraty, a z nią do Bzury) stanowiła już w starożytności kępę osadniczą. Świadczą o tym liczne stanowiska archeologiczne z różnych okresów począwszy od IX w.p.Chr. Osadnictwu sprzyjała obfitość wody, teren był podmokły ale za to bogaty w ryby, ptactwo i inną zwierzynę. Z czasem wodę zaczęto wykorzystywać do zaprowadzenia stawów hodowlanych i budowy młynów.

Szczególnie interesującym znaleziskiem są ślady osady hutniczej z późnego okresu lateńskiego tzn. z przełomu er w Falentach. Odkrycia dokonano podczas prac budowlanych jesienią 1967 r. na terenie parku Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych w Falentach. Odkopano wówczas 18 piecowisk zwanych dymarkami, które usytuowane były na suchych kępach - ostrowach - wśród bagien. Ruda - limonit - pochodziła z miejscowych złóż, a okoliczne lasy dostarczały potrzebnego do wytopu żelaza opału. „Huta" w Falentach zajmowała obszar o powierzchni 2 ha i przypuszcza się, że na całym obszarze powinno być około kilkuset piecowisk. Dymarki znajdowały się też po drugiej stronie Raszynki już w Raszynie.

W 2003 roku na zlecenie Urzędu Gminy przeprowadzone zostały badania archeologiczne na terenie przyszłego parku i właśnie tam potwierdzając wcześniejsze znaleziska powierzchniowe znów odsłonięto ślady starożytnego hutnictwa.

Wykopaliska w Falentach były początkiem rewelacyjnych odkryć na Mazowszu. W wyniku przeprowadzonych na dużą skalę badań archeologicznych odkryto całe „zagłębienie hutnicze” szacowane na około 100 tys. pieców. Produkowano tu rocznie 50-100 (do 150) ton żelaza. Być może był to swoisty COP barbarzyńców walczących z cesarstwem rzymskim. Wyniki całości wykopalisk można obejrzeć w specjalnie utworzonym Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego w Pruszkowie.

W XIII lub w początkach XIV w. Raszyn staje się ośrodkiem bardzo rozległej parafii o 19-24 wsiach. Była to parafia rodowa drobnego rycerstwa mazowieckiego herbu Łada. Jan Długosz w „Insigniach” pisze o nich: Łada... (Ród) wziął nazwę od bogini polskiej, którą czczono na Mazowszu we wsi Łada i okolicy”. Dnia 26 maja 1429 r. w Warszawie doszło do rozprawy w obronie szlachectwa Bieniędzy z Czeczotek. Wówczas na świadków powołał on między innymi, najpierw Skarbka z Gramnic (dzisiejsze Dawidy i Łady), Ziemaka z Michałowic z własnego klejnotu Łada (obaj z terenu ówczesnej parafii Raszyn). Z Ładów raszyńskich wywodzili się znaczący dostojnicy: archidiakon, wikariusz generalny, oficjał warszawski i kanonik płocki, doktor prawa Mikołaj z Raszyńca (zmarł w 1479 r.) a w latach 1470-1478 kasztelanem warszawskim był Andrzej z Raszyńca.

W 1497 r. bp. sufragan poznański Wojciech z Bydgoszczy konsekruje w Raszynie co najmniej drugi już kościół pod wezwaniem św. Szczepana i Anny. Służył on mieszkańcom przez ponad 150 lat. Przy kościele, jak dokumentuje to wizytacja z 1603 r. funkcjonowała szkoła.

Z 1428 r. pochodzą najstarsze wzmianki o Falentach dotyczące przekazania praw majątkowych i spadkowych do dóbr Falenty, Laszczki przez Małgorzatę córkę Stefana dziedzica i mieszczanina warszawskiego jej mężowi Stanisławowi Borucie z Chmielenia. W 1434 r. tenże Boruta chorąży warszawski spłaca prawa i pretensje do Falent Michałowi zwanemu Puchała z Raszyńca, Janowi z Runowa i Adamowi z Czeczotek i zaczyna pisać się jako Boruta z Falent. W 1443 r. Książę Bolesław IV nadaje Borucie z Falent Siemiatycze. W 1482 r. syn Boruty Dzierśław z Falent zostaje obdarowany przez księcia Bolesława V placem i gruntem w Warszawie na wybudowanie domu i stajni. Książęta mazowieccy są nie tylko darczyńcami właścicieli Falent ale bywają tu też na łowach. W XIX- wiecznej

encyklopedii czytamy, że w Falentach polowali Bolesław V i Konrad III Rudy.

W między czasie 1526 r. wygasła linia mazowieckich Piastów i ta dotychczas jeszcze autonomiczna część Mazowsza zostaje wcielona bezpośrednio do Korony. Właścicielami dóbr na terenie gminy stają się odtąd już nie tylko dygnitarze książęcy ale i dostojnicy królewscy, z których pierwszym był ochmistrz królowej Bony Mikołaj Wolski z Podhajec. Po jego śmierci w 1548 r. majątek dziedziczą trzej synowie: Stanisław, Mikołaj i Zygmunt.

Dnia 26 stycznia 1549 r. na sejmie w Piotrkowie u nowego króla Zygmunta II Augusta jego dworzanie, bracia Wolscy otrzymują dwa przywileje:

„w ich mieście dziedzicznym Sandomierzu obok Mińska (wcześniej 1421 r. lokowanego)" na dwa doroczne jarmarki : jeden w święto zwiastowanie NMP (25 marca) i drugi w święto wniebowzięcia NMP (15 sierpnia) i na co tygodniowy targ w każdą sobotę,

„w ich mieście Raszyniec obok wsi Falenty" na jarmark doroczny w dniu św. Stanisława w maju (8 maja), każdego roku i targ co tygodniowy w niedzielę każdego tygodnia.

Przywilej ten uznawany był przez wielu współczesnych historyków jako faktyczne nadanie praw miejskich. Na tej podstawie Raszyn znalazł się w publikacjach dotyczących miast.

Prawa miejskie właściwie zrealizowane zostały dopiero współcześnie choć paradoksalnie teraz pod względem prawnym Raszyn jest nadal wsią. W przeszłości w zależności od aktualnego stanu liczby ludności i jej zajęć określony był w dokumentach i publikacjach różnie. Jako wieś już w rejestrze poborowym z 1563 r. i w inwentarzu biskupim z 1582 r. a więc prawa miejskie „na wyrost" i wówczas nie zostały najprawdopodobniej zrealizowane, jako miasto w spisie dóbr biskupa Felicjana K. Szaniawskiego z 1732 r. - zapewne wtedy nastąpił rozwój czy też w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych ..."w 1881 r. w haśle Falenty - może ze względu na pamięć o szesnastowiecznym przywileju i o czasach rozkwitu. Najtrafniejszym określeniem, używanym często przez przejeżdżających przez Raszyn podróżnych było miasteczko. Takim mianem określano często w I Rzeczpospolitej wieś kościelną. „Miasteczko jest małe miasto, albo nawet wieś, w której znajduje się kościół i dom zajezdny czyli karczma, i gdzie targi bywają." („Słownik Synonimów Polskich" biskupa A.St.Krasińskiego 1885 r.).

Ostatecznie dobra Falenty i Sokołowo stają się własnością Mikołaja Wolskiego. Mikołaj wybrał drogę kariery duchownej. W 1555 r. zostaje proboszczem płockim. W 1561 r. zostaje mianowany biskupem chełmskim a w rok później przeniesiony na czwarte pod względem znaczenia w I Rzeczypospolitej biskupstwo kujawsko-pomorskie (włocławskie). W 1564 r. jako biskup włocławski Mikołaj Wolski sprzedaje Ernestowi Wejerowi staroście puckiemu trzy wsie na Pomorzu, a należność za nie zabezpieczył na własnych dobrach Falenty i Sokołowo, jak się wydaje zastawiając je biskupstwu.

Dobra Falenty określano w inwentarzu dóbr stołowych biskupstwa włocławskiego 1582 r. jako dzierżawa Falenczka w skład której wchodziły: Falentha Wielkie, wieś Falentha Małe, wieś Jaworowa, wieś Szokolowo (obecnie Sokołów), wieś Raszynecz, Redzini Kupne (obecnie Puchały). Pozostały w rękach biskupstwa włocławskiego do początku XVII w. Wizytacja biskupa Wawrzyńca Goślickiego z 1603 r. odnotowuje że Raszyn należał wówczas do Jana Tarnowskiego herbu Rolicz biskupa najpierw poznańskiego, następnie od 1600 r., tak jak Mikołaj Wolski, kujawsko-pomorskiego, a od 1603 r. biskupa gnieźnieńskiego.

Następnie Falenty i Raszyn dostały się w ręce Opackich herbu Prus III, których gniazdem rodowym była należąca do parafii raszyńskiej wieś Opacz. Już 1604 r. dzierżawili Piaseczno, Mikołaj Opacki był starostą piaseczyńskim i podkomorzym warszawskim. Jego syn Zygmunt od 1607 r. studiował na uniwersytecie w Dillingen i po ojcu obejmuje starostwo piaseczyńskie, był również podkomorzym warszawskim. Cieszył się zaufaniem króla Zygmunta III i wysłano go w misjach dyplomatycznych.

Około 1620 r. wybudował w Falentach pałac, w którym następnie gościł królów Zygmunta III i Władysława IV. Zygmuntowi III przypisywano nawet mylnie nabycie dóbr i śmierć w Falentach. Atrakcją Falent był ogród, jak również ozdobne apartamenty w pałacu według wzorów francuskich. W 1625 r. Zygmunt Opacki na podstawie działu z braćmi przejmuje Raszyn i dobra te rozszerza przez wykup części od ponad 20 właścicieli ziemskich w 7 wsiach wokół Raszyna. W Falentach w marcu 1646r. gościł królową Ludwikę Marię Gonzagę przed jej uroczystym wjazdem do Warszawy.

Staraniem Zygmunta Opackiego został wniesiony w Raszynie w miejsce drewnianego, murowany, barokowy kościół. Już wcześniej Mikołaj Opacki w 1632 r. w księdze ziemskiej warszawskiej zapisał sumę 7000 zł polskich na cele fundacji mansjonarskiej. Na prośbę z kolei jego syna Zygmunta, 28 stycznia 1639 r.

biskup poznański Andrzej Szołdrski eryguje w Raszynie prepozyturę i dwie mansjonarie. Zygmunt Opacki zyskuje następne tytuły i związane z nimi dochody. Jest wielkorządcą zamku krakowskiego, starostą latowickim, ryczy wolskim i mławskim. Pod koniec życia w 1651 r. zostaje wojewodą dorpackim. Po nim dobra i stanowiska jak również względy królewskie dziedziczy jego syn z pierwszej żony Zuzanny (Justyny) Małgorzaty z domu Schaden de Mitelbibrach-Olbracht (Wojciech) Opacki. Zanim został dyplomata odbył studia na Uniwersytecie Krakowskim, w Lejdzie i na Uniwersytecie Prawników w Padwie. Był starostą latowickim i podkomorzym warszawskim. Wyposażył kościół w Raszynie, fundując w nim dwa ołtarze, ozdobną ambonę, dzwonnice oraz mur wokół kościoła. Zapewne był świadkiem jego konsekracji dokonanej 20 sierpnia 1655 r. przez sufragana żmudzkiego, archidiacona mazowieckiego biskupa Stanisława Świąćckiego.

Było to już po rozpoczęciu najazdu Szwedów na Polskę. Zniszczenia kraju w wyniku prowadzenia działań wojennych były wielkie a szczególnie w okolicy Warszawy. Wiele miast i wsi nie odzyskało już swojej świetności. Sąsiednie miasta: Nadarzyn (lokowany w 1453 r.), byłzlu- piony i spalony przez Szwedów a nowi właściciele kolegium jezuitów plockich zamienili na wieś, Piaseczno (lokowane w 1429 r.) było spalone i wyludnione. W Sękocinie były tylko dwie włóki obsiane a w Słominie jedna włóka obsiadła. Wieś Górki sąsiadująca od północy z Raszynem znikła z powierzchni ziemi. W tych trudnych czasach Wojciech Opacki w czerwcu 1657 r. prowadził rokowania w sprawie kapitulacji Warszawy z wysłannikami Jerzego II Rakoczego, podpisał też akt pokoju oliwskiego w 1660 r. Cieszył się też względami króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. W 1670 r. gościł u siebie w Falentach przybyłą do Polski arcyksiężniczkę Eleonorę Austriaczkę, po którą przyjechał z Warszawy król Michał Korybut Wiśniowiecki i następnie wjechali uroczyście do stolicy.

Wysłany był też w liczne poselstwa zagraniczne zakładając przeważnie pieniądze z własnych funduszy. Dopiero na sejmie koronacyjnym Jana III Sobieskiego w 1676r. wypłacono mu 12 750 zł polskich za odbyte podróże. Tenże sejm ustanowił cło grobelne w Falentach jako zwrot nakładów Opackiego za stałe naprawianie gościńca wiodącego przez podmokły teren. Zmarł 22 czerwca 1680 r. i został pochowany w kościele parafialnym w Raszynie, w którym wdowa po nim ufundowała istniejące do dzisiaj epitafium z portretem Opackiego. Po Wojciechu właścicielem Raszyna i Falent został jego przyrodni brat Stanisław. W 1683 r. Stanisław gości w Falentach kolejnego króla udającego się pod Wiedeń Jana III Sobieskiego.

Tak jak Opaccy tworzyli dobra Falenty tak we wschodniej części gminy powstawały w tym samym czasie dobra Dawidy. Utworzył je około 1630 r. dziekan kolegiaty św. Jana Chrzciciela w Warszawie ksiądz Jan Raciborski darując kapitule własne wsie: Dawidy, Łady, Ślazy, Folwarkowo, Skupice i Jeziorki z przyległościami i wszystkimi dochodami na kształcenie ubogich kleryków. Następnie przekazano je Księżom Misjonarzom z kościoła św. Krzyża na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, a dochody przeznaczone były na utrzymanie prowadzonych przez nich dwóch seminariów: diecezjalnego i zakonnego (na prowadzenie seminarium zakonnego dokupili wieś Podolszyn). W 1864 r. po klęsce powstania styczniowego następuje kasata zakonu i konfiskata dóbr ziemskich. Dawidy, Podolszyn wraz z przyległościami zostały sprzedane urzędnikom rosyjskim a po części rozprzedane chłopom.

Południową część gminy stanowiła osobna dzierżawa królewska Sękocin Słomin z czasem włączona do dóbr Falenty.

Od Opackich dobra falenckie w wyniku układów rodzinnych przechodzą do Władysława Łosia wojewody pomorskiego i malborskiego, następnie do hetmana Feliksa Potockiego. W XVIII w. Falenty często zmieniały właścicieli. Około 1700 r. są własnością Andrzeja Chryzostoma Załuskiego, biskupa warmińskiego, kanclerza koronnego, który powiększył je o Okęcie. Następnie zależały od Jana Franciszka Załuskiego, wojewody czernihowskiego. On to odnowił pałac po zniszczeniach dokonanych przez Szwedów. W 1717 r. w Falentach mieszkał przez dłuższy czas ambasador wenecki Dolfin nie mogąc znaleźć wolnego pałacu w Warszawie. Często też zatrzymywali się tu ambasadorowie na przymusowy pobyt podczas sejmów elekcyjnych gdyż prawo zabraniało im wówczas pobytu w Warszawie. To też o Falentach jest mowa we wszystkich raportach ambasadorów, przeważnie w czasach bezkrólewia w XVII wieku.

Kolejnymi właścicielami Falent byli Piotr Tepper i jego adoptowany siostrzeniec Piotr z Fergussonów Tepper. Piotr Tepper pochodził z Poznania. Następnie przybył do Warszawy gdzie ożenił się z córką wrocławskiego kupca Ludwiką Elżbietą z Sauterów. Założył firmę, która handlowała importowanymi towarami. Przedsiębiorstwo wyzyskując dobrą koniunkturę szybko się rozwijało. Rozpoczął również działalność bankierską. Staje się także udziałowcem kilku popieranych przez rząd przedsiębiorstw. Nie bez trudu w 1775 r. uzyskuje na sejmie prawo nabywania dóbr ziemskich. Podobny przywilej zyskał, stopniowo przejmując interesy wuja jego siostrzeniec. Następnym etapem uzyskania pozycji społecznej było nadanie w 1790 r. przez sejm indygenatu szlacheckiego rodzinie Tepperów. Herb powstał przez połączenie herbów Fergusonów i Tepperów z dewizą „Virtus

sibi praemium". Konstytucja sejmowa uzasadniała swą decyzję tym iż „bankierzy otwarciem swych banków handel znacznie ułatwiają, a stąd dla kraju stają się pożytecznymi". Dysponując dużym kapitałem Tepperowie postanowili uprzemysłowić zakupione przez siebie dobra ziemskie. Rozległy klucz obejmował Falenty z Raszynem, Gołków, Głosków i Sękocin oprócz tego posiadali majątek Dereźnia na Wołyniu .

Dnia 11 marca 1783 r. Piotr Tepper uzyskuje od króla Stanisława Augusta Poniatowskiego przywilej na „targi we wsi Raszynie do dóbr Falenty należących". Targi miałyby się odbywać co tydzień w każdy poniedziałek. Była to kolejna próba przekształcenia Raszyna w miasto.

Okazało się, że już wkrótce Raszyn przynajmniej na jakiś czas stał się centrum handlowym na skalę podobną do czasów obecnych. W dniu 14 maja 1784 r. marszałek wielki koronny wydał rozporządzenie o wysiedleniu Żydów z Warszawy. Gdy nie pomogło odwołanie się do króla to wtedy zwrócili się do Piotra Teppera dziedzica Raszyna z prośbą o udzielenie „przytułku dla siebie, na co ten z chęcią przyzwolił". Doprowadziło to do przeniesienia handlu za Warszawę. Straty dla Warszawy musiały być dotkliwe bo miasto wydało nawet specjalne pismo drukowane, w którym piętnowało postępowanie Teppera jako nieprawne i nieobywatelskie. Gdy jednak naciski nie przyniosły żadnego skutku, przyzwolono Żydom powrócić do Warszawy.

Tepperowie dokonali modernizacji pałacu w Falentach. Projekty przebudowy Falent i Raszyna robi znany architekt warszawski, z pochodzenia Saksończyk Szymon - Bogumił Zug.

Po przebudowie pałacu w Falentach w sobotę 21 lipca 1787 r. w swej podmiejskiej rezydencji gościli króla Stanisława Augusta Poniatowskiego powracającego z podróży na Ukrainę przez Kraków do Warszawy. Adam Naruszewicz opisuje, że król wraz z towarzyszącą świtą przybył do Falent około wpół do drugiej, gdzie oczekiwany był przez gospodarzy oraz licznie przybyłych z Warszawy dygnitarzy. Po krótkim odpoczynku zjadł obiad „w wielkiej sali" w towarzystwie kilkudziesięciu osób. Po obiedzie witał się z przybyłymi ambasadorami i innymi dostojnikami, którzy później „bawili się konwersacją i spacerem po ogrodzie aż do wieczora". Z nastaniem nocy odbyły się w ogrodzie przed pałacem pokazy sztucznych ogni trwających ponad godzinę. Następnie zjedzono kolację i po krótkich rozmowach pożegnał się z gośćmi, którzy odjechali do Warszawy. Stanisław August Poniatowski opuścił Falenty w niedzielę o godzinie dziewiątej.

Podnoszące się z zastoju i reformującej się Rzeczypospolitej cios zadała interwencja państw zaborczych. Wojska pruskie i rosyjskie kierowały się ku Warszawie. Naczelnik powstania kościuszkowskiego postanowił stoczyć z nimi bitwę na przedpolu stolicy. Jako linie obrony przyjęto rzeki Jeziorkę - Mrowę (Raszynkę) - Utratę. W dniu 7 lipca 1794 r. Tadeusz Kościuszko stanął w Raszynie gdzie bezpośrednio dowodził obroną. Po dwudniowej walce, gdy pod Gołkowem zachwiała się dywizja Józefa Zajączka, Naczelnik zarządził 10 lipca odwrót w kierunku Warszawy.

W 1800 r. już po trzecim rozbiórce Polski, kiedy to Warszawa i jej okolice dostały się pod panowanie króla Prus dobra ziemskie Falenty, Raszyn i Gołków przejął z masy upadłościowej Teppera Tomasz Michał Dangel.

Podobnie jak Tepperowie należał do nowej grupy właścicieli. Nie byli to tak jak dotychczas wywodzący się ze szlachty wysocy urzędnicy państwowi i kościelni ale dorabiający się wielkich fortun mieszczanie: rzemieślnicy i kupcy. Kariera Dangla była jeszcze na przełomie XIX i XX w. uważana za godną naśladownictwa. Umieszczono ją w polskim wydaniu znanego dzieła S.Smilesa „Pomoc własna (Self-Help)” jako ilustracje jak można dojść do sukcesu dzięki osobistemu wysiłkowi i solidnej pracy.

„Przyszedł on do Polski z mantelzakiem na plecach, a idąc drogą ku Warszawie spotkał wracającego z przejażdżki od strony Raszyna króla Stanisława Augusta. Król spostrzegłszy wędrownika zapytał czym się zajmuje? Dowiedziawszy się, że nazwisko jego Dangel i że kształcił się w zagranicznych zakładach siodlarskich przy budowie pojazdów rozkazał mu stawić się na zamku. Wsparł go następnie swą opieką i niewielką pomocą, i to było początkiem majątku i rozgłosu tego fabrykanta, którego powozy danglówkami powszechnie zwano”. („Encyklopedia powszechna” Orgelbranda).

W dniu 19 kwietnia 1809 r. rzeka Raszynka i okoliczne mokradła znów dopomogły w obronie Warszawy. Tym razem przyszło tutaj powstrzymać atak wojsk austriackich. Polacy wielkie nadzieje na przekreślenie rozbiorów i odbudowę niepodległej Polski wiązali z Napoleonem. Pokonawszy Prusy w 1806 r. Napoleon z ziem II i III zaboru pruskiego (ale z wyłączeniem okręgu białostockiego) utworzył małe państwo - Księstwo Warszawskie. Już w 1809 r. byt tej namiastki Polski został zagrożony przez Austrię. Wykorzystując zaangażowanie francuskie w Hiszpanii - wybuchło tam powstanie - Austriacy chcieli przywrócić swoją pozycję w Europie. Zasadnicze działania rozgrywały się na terytorium krajów niemieckich i Austrii. Pod Raszynem w sześciogodzinnym krwawym boju opierając się przeważającej sile korpusu austriackiego chrzest bojowy przeszła młoda armia

księstwa pod dowództwa księcia Józefa Poniatowskiego. W bitwie śmiertelnie ranny został pułkownik - poeta Cyprian Godebski. Zasadnicze walki toczyły się na grobli między Raszynem a Falentami, gdzie zbiegały się wówczas dwa gościńce: krakowski i wrocławski. Bitwa była nierozstrzygnięta ale stanowiła przełom psychologiczny, gdyż przywróciła wiarę we własne siły a sukces militarny całej kompanii został należycie wykorzystany. Bardzo mocno utrwaliła się w wyobraźni historycznej Polaków. Opisywano ją w pamiętnikach, pracach naukowych i popularno-naukowych. Inspirowała poetów, pisarzy i malarzy. Rocznice bitwy były okazją do budzenia uczuć patriotycznych. W prasie pojawiały się okolicznościowe artykuły, organizowano wystawy, wydawano pamiątkowe pocztówki. Na terenie gminy zachowały się ślady szanćów z czasów bitwy. Na pałacu w Falentach Zofia Danglowa umieściła tablicę upamiętniającą bitwę i odbudowę pałacu. W 1828 r. proboszcz raszyński Antoni Zieleniewski ufundował figurę Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej z tablicą, na której umieszczono modlitwę za poległych. Postawiono ją przy Nowym Trakcie (obecna Al. Krakowska) w pobliżu szanca artyleryjskiego wojsk polskich. Już po odzyskaniu niepodległości na XVII-wiecznej przydrożnej kapliczce przy Starym Trakcie (obecnie ul. Godebskiego) w 1929 r. w 120 rocznicę ufundowano również pamiątkową tablicę. W 150 rocznicę bitwy PTTK ustawiło w pobliżu grobli pamiątkowy głaz. W 180 rocznicę w 1989 r. pamiątkowy kamień ustawiono na dziedzińcu szkoły w Raszynie. Szkoła podstawowa w Raszynie nosi imię Cypriana Godebskiego (od 1959 r.), a w Ładach - księcia Józefa Poniatowskiego (od 1995 r.). Szereg ulic na terenie Raszyna ma za patronów dowódców polskich z czasów napoleońskich. W rocznicę bitwy obchodzi się Dni Raszyna, w czasie których odbywają się uroczystości patriotyczne konsolidujące lokalną społeczność.

Krótki okres rzeczywistej autonomii Królestwa Polskiego po Kongresie Wiedeńskim wykorzystano m.in. do porządkowania dróg wylotowych z Warszawy. Wtedy to wyprostowano gościńiec wijący się dotychczas w poszukiwaniu suchych miejsc. Nowowytoczony trakt opuścił dzisiejszą ulicę Godebskiego, ominął kościół od strony prezbiterium oddzielając go od plebanii a dalej pozostawił historyczną groblę i przeciął w nowym miejscu bagnisty teren za Raszynem, między stawami. Dotychczasowe rozwidlenie traktów z Raszyna przeniesione zostały do Janek. Z Raszyna do Janek (a później do Sękocina) przeniesiono też pocztę. Przebudowa z około 1817 r. przetrwała do naszych czasów. Droga zmieniała nawierzchnię (w latach 1927-28 modernizowała ją włoska firma „Puricelli”), w 1970 r. pojawiła się druga jezdnia ale położenie trasy wytyczony wtedy pozostało bez zmian.

Po śmierci Zofii Danglowej w 1816 r. dobra falenckie sprzedano na licytacji i w 1818 r. nabył je były major wojsk polskich Michał Ręga a po nim przejęła jego siostra Teresa Ręga. Zmarła 12 stycznia 1827 r. i pochowana pozostała na cmentarzu parafialnym w Raszynie.

W latach 1830-1839 dobra posiadał hrabia Atanazy Ostrowski herbu Rawicz kanonik warszawski. W czasie jego własności podczas powstania listopadowego okolica znów dotknięta została przez wojnę. Chociaż tym razem nie doszło tu bezpośrednio do walki to straty były bardzo duże. Od początku sierpnia do pierwszych dni września, przeszło miesiąc na polach dóbr Raszyn i Falenty biwakowało wojsko rosyjskie rabując miejscową ludność i rozbierając 158 budynków mieszkalnych i gospodarczych. W Raszynie kwaterował feldmarszałek Paskiewicz, rosyjski wódz naczelny i tu 4. IX. 1831 r. zapadła decyzja szturmowania Warszawy od strony Woli. Zniszczenia spowodowały sprzedaż majątku przez Atanazego Ostrowskiego.

W 1839 r. kupił go warszawski kupiec Jan August Spiski. To kolejna postać, wzór do naśladowania z polskiej „Pomocy własnej”. Ubogi syn ekonoma z pod Skalbmierza dorobił się dużego majątku. Od skromnego chłopca sklepowego stał się właścicielem sklepów i dóbr ziemskich pod Warszawą. Nie utracił przy tym skromności i dopomagał innym.

W Falentach założył nowe stawy, zbudował oranżerię i założył hodowlę kwiatów, powiększył ogród a cały majątek dźwignął z ruiny. Umarł w wieku 50 lat 9. II. 1844 r. i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Po jego śmierci znów na drodze licytacji majątek trafia 1845 r. w ręce Marii z Tyzenhauzów hr. Przeździeckiej. W rękach Przeździeckich herbu Roch III pozostał przez około 100 lat aż do II wojny światowej. Przeździeccy i Tyzenhauzowie to rody o starej tradycji posiadające duże dobra ziemskie na Kresach: na Podolu, Wileńszczyźnie w Inflantach polskich. W okresie braku państwowości należeli do tych rodzin, które w sposób świadomy starały się przechowywać polskość nie tracąc jednocześnie kontaktu z kulturą zachodnioeuropejską by potem współtworzyć niepodległą Polskę.

Po śmierci męża i brata Antoniego Tyzenhauza, po którym odziedziczyła duży majątek, poświęciła się działalności dobroczynnej. Fundowała budowę i wyposażenie licznych kościołów. Na jej prośbę syn Gustaw Przeździecki podarował zgromadzeniu żeńskiemu Matki Boskiej Miłosierdzia (siostry magdalenki) należący do dóbr Falenty folwark Derdy (w 1881 r.) a następnie 15 lat później sąsiedni

Walendów. Przebywała w nich krótko przed II wojną światową siostra Faustyna Kowalska a sąsiednie osiedle letniskowe na terenie Sękocina, od potocznej nazwy sióstr oraz ich i kościoła patronki św. Marii Magdaleny nazwano Magdalenką znaną z obrad Okrągłego Stołu.

Dwaj synowie Przeździeckich Konstanty i Gustaw są twórcami 1897 r. pierwszej w Polsce Stacji Pogotowia Ratunkowego. Młodszy syn Aleksandra Gustaw dziedziczył dobra Falenty. Oprócz wspomnianej darowizny Derd i Walendowa dla sióstr, trudził się przy powstaniu Chrześcijańskiego Towarzystwa Ochrony Kobiet. Instytucja ta miała za zadanie przeciwdziałanie prostytucji poprzez tworzenie schronisk i ognisk. Podobnie jak matka dbał o kościoły. W 1883 r. dokonano restauracji kościoła w Pęcicach (Sękocin, Słomin i Wypędy od dawna należały do tej parafii). Hrabia Gustaw Przeździecki z Falent był wymieniony jako jeden z „prawdziwych dobroczyńców” kościoła w Pęcicach.

Naturalny rozwój Warszawy i jej okolic krępowany był przez decyzje administracyjne władz carskich. Po powstaniu listopadowym wybudowano na Żoliborzu cytadelę, którą jeszcze rozbudowano po powstaniu styczniowym. Po kongresie berlińskim 1878 r., w związku z napięciem w stosunkach między Rosją, a Niemcami podjęto w Królestwie budowę nowych umocnień wojskowych. Warszawę otoczono dodatkowo podwójnym systemem fortów. Najbliżej Raszyna położony był fort VI „Okęcie” (znany z katastrofy samolotu pasażerskiego Ił-62M, który rozbił się tu 14 marca 1980 r.). zasięg dział z niego, wzdłuż szosy krakowskiej sięgał Sękocina, a za zadanie miał kontrolować od tej strony wejście do Warszawy. Przekształcenie Warszawy w twierdzę spowodowało, że w okresie 1882-1911 za granicami miasta praktycznie nie wolno było czegokolwiek budować. Dlatego nie powstawały wokół Warszawy miasta satelickie, osady podmiejskie i przedmieścia. Warszawa wtłoczona była w granicę z 1770 r. usypanych wtedy wałów Lubomirskiego. Od rogatek jerozolimskich (krakowskich; obecnie Pl. Zawiszy) teren był wiejski, rolniczy. Takim widział go pielgrzymujący do Częstochowy w 1894 r. Władysław Reymont.

Okazało się jednak, że rosyjskie umocnienia poza zahamowaniem rozwoju Warszawy i okolicy na niewiele się zdały. Podczas I wojny światowej Niemcy w październiku podeszli pod Warszawę. Doszło wtedy do bitwy pod Pęcicami. Niemcy co prawda zostali przez Rosjan odparci ale po niespełna roku 5 sierpnia 1915 zajęli Warszawę. Na skutek działań wojennych i prac saperkich oczyszczających przedpole oraz rabunku wojsk znów ucierpiała ludność. Liczba mieszkańców ówczesnej Gminy Falenty podczas wojny zmniejszyła się o 300 osób (do 4729). Podczas walk w październiku w 1914 r. ucierpiało 137 budynków. Pociskami armatnimi poważnie uszkodzono kościoł. Z czterech szkół gminnych (w

Raszynie, Grabowie, Dawidach i Sękocinie) dwie w Raszynie i Grabowie znacznie uszkodzono. Wojna przyniosła jednak więcej swobody dla instytucji polskich. W dniu 6 września 1914 r. ukonstytuował się w Gminie Falenty Komitet Obywatelski w celu zaradzenia skutkom wojny: pomocy poszkodowanym i uciekinierom. Już po wejściu Niemców 22 sierpnia 1915 r. na zebraniu gminnym w obecności około 400 obywateli wybrano 25 członków Rady Gminnej (w skład której weszli członkowie KO).

Podczas okupacji niemieckiej w 1916 r. zapadła decyzja o przyłączeniu przedmieść Warszawy. Włączono wtedy m.in. Ochotę i Rakowiec a granica miasta znacznie się przybliżyła się do Raszyna.

W 1921 r. Gmina Falenty należała do powiatu warszawskiego i liczyła 5033 mieszkańców. Siedziba urzędu gminy mieściła się w Raszynie. Obszarowo była większa, bo obejmowała wsie obecnie nie należące do Gminy Raszyn (całe Dawidy, Derdy, Grabów, Imielin, Jeziorki, Krasnowo- lę, Łazy, Wyczółki, Zamienię i Zgorzałę). Najwięcej ludzi mieszkało w Raszynie 442, Łazach 432 (razem wieś i folwark) i Dawidach 337 (nie licząc Dawid Bankowych 118 oraz Dawid Poduchownych 44). Na terenie gminy mieszkali przedstawiciele mniejszości: 278 ewangelików (najwięcej w Laszczkach 70 i Raszynie 64), 103 wiernych wyznania mojżeszowego (z czego większość 63 w Raszynie). Do narodowości niemieckiej przyznało się wówczas 53 mieszkańców, a żydowską podało 24. Pozostała ludność podała wyznanie rzymsko-katolickie i narodowość polską.

Największymi właścicielami ziemskimi byli w 1926-27: księżna Zofia Czetwertyńska - Falenty Duże 987 ha i Sękocin 562 ha, Abraham Hepner i S-ka - Łazy 240 ha, Zygmunt Trojdesiewicz - Zamienię 85 ha, Mikołaj Kiryłow - Raszyn 80 ha i Józef Cybulski - Dawidy 65 ha.

Od 1909 r. dobra falenckie należały do córki Gustawa Przeździeckiego Zofii księżnej Czetwertyńskiej, żony księcia Seweryna Swiatopełk-Czetwertyńskiego herbu Pogoń właściciela dóbr Suchowola w woj. lubelskim, posła do Dumy rosyjskiej i później do Sejmu polskiego, prezesa Centralnego Towarzystwa Rolniczego. W latach 1930- 1938 księżna Zofia Czetwertyńska parceluje część gruntów. Powstają Falenty Nowe i Podolszyn Nowy. Jej córka poślubia w 1925 r. hr. Adama Remigiusza Grocholskiego herbu Syrokomla adiutanta marszałka Piłsudskiego i otrzymuje w posagu część majątków Michałowice i Puchały. W Puchałach nad stawem Grocholscy budują dworek. Położoną przy granicy z Raszynem część Michałowic Grocholski dzieli na działki i w ten sposób powstają Nowe Grocholice.

Niepodległość Polski przyniosła rozwój stolicy. Na Okęciu przy granicy z Raszynem począwszy od 1925 r. buduje się lotnisko, najpierw wojskowe z kompleksem nowoczesnych zakładów lotniczych a od 1934 r. Okęcie staje się głównym lotniskiem PLL LOT. W przemyśle lotniczym znajdują zatrudnienie mieszkańcy gminy.

W maju 1931 r. uruchomiono oficjalnie radiostację raszyńską w Łazach (Łazy leżały wówczas na terenie Gminy Falenty). Sensacyjne tytuły w prasie donosiły: „Raszyn w całej Polsce. Wynik badań technicznych nad zasięgiem kryształkowym Raszyna”, „Olbrzym raszyński rusza pełną mocą”. Z czasem zmieniono sposób zapowiadania audycji radiowych z Raszyna na Warszawę, ze względu na kojarzenie Raszyna z anglojęzyczną nazwą Rosji.

II wojna światowa i okupacja niemiecka powoduje wysiedlenie ludności z okolic lotniska Okęcia, które administruje firma Hugo Junkers. Okęcie staje się siedzibą dwóch szkół lotniczych i kilku bojowych jednostek Luft- waffe. Wokół lotniska rozmieszczono niemieckie baterie przeciwlotnicze.

W Falentach Niemcy urządzili ośrodek wypoczynkowy dla gestapowców z Al. Szucha z Warszawy i wyższych oficerów SS. W gospodarstwie rolnym pracowali Żydzi z Warszawskiego Getta. W Puchałach funkcjonował areszt śledczy, filia więzienia na Pawiaku. W zadrzewionym miejscu między stawami w lipcu 1943 r. rozstrzelano około 100 więźniów z Pawiaka. Na miejscu straceń w 1967 r. postawiono pomnik. Hitlerowska polityka narodowościowa doprowadziła do zagłady Żydów. Społeczność Żydów raszyńskich była stosunkowo nieliczna ale mająca swoje własne tradycje chasydzkie. Poróżniono też zasymilowanych ze społecznością miejscową potomków osadników niemieckich. Mieszkańcy niemieckiego pochodzenia byli zmuszani byli do podpisywania Deutsche Volksliste (DVL). Na plebani w Raszynie utworzono osobną szkołę niemiecką do której uczęszczało 84 dzieci. Spowodowało to później ucieczkę folksdojczów wraz z wycofującą się armią niemiecką a reszta ludności pochodzenia niemieckiego (nawet ci, którzy nie podpisali DVL) poddana została szykanom przez władze PRL. Podczas powstania warszawskiego doszło do boju pod Pęcicami, w którym poległo i zostało zamordowanych 91 powstańców.

Intensywnie poszukiwany był za udział w III powstaniu śląskim Adam R. Grocholski. Ukrywał się wraz z rodziną w podwarszawskich Laskach w zakładzie dla niewidomych. Podczas okupacji współtworzył „Wachlarz” - polską dywersję na Kresach. Wraz z żoną i czwórką najstarszych dzieci bierze udział w powstaniu warszawskim. W sposób niezwykły wszyscy uchodzą z życiem. W czasie powstania ginie w Warszawie sędziwa wdowa po Gustawie hr. Maria Przeździecka.

Pochowano ją już po wojnie w kwaterze sióstr magdalenek na cmentarzu w Nadarzynie.

W 1951 r. znów powiększono obszar Warszawy. Tym razem stolica wchłonęła między innymi miasto (od 1939 r.) Włochy oraz Okęcie, Raków, Opacz Dużą, Załuski a także przynależne do Gminy Falenty: Imielin, Jeziorki, Grabów, Krasnowolę i Ludwimów. Zniesiono powiat warszawski a Gminę Falenty wcielono do Powiatu Piaseczno (od 1952 r. do likwidacji powiatów w 1975 r.). W 1977 r. włączono miasto Ursus i odtąd granica Warszawy w rejonie Gminy Raszyn nie zmieniła się.

W 1961 r. Raszyn osiągnął liczbę 3206 mieszkańców. Była to ludność w dużej części napływowa migrująca z terenów wiejskich w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia w rejonie Warszawy. Zatrudnienie znajdowała w zakładach przemysłowych stolicy, a mieszkała w wybudowanych z dużym trudem domkach jednorodzinnych głównie w północnej części gminy przy granicy z Warszawą, na terenie Raszyna, Rybia i Nowych Grocholic. Za wzrostem liczby mieszkańców nie nadążał rozwój infrastruktury. Brak było wodociągów i kanalizacji, nawierzchnie ulic były nieutwardzone. Ograniczona ilość sklepów zmuszała mieszkańców do przywożenia żywności i artykułów przemysłowych z Warszawy. Przepiętna była szkoła podstawowa w Raszynie i trudno było o miejsce w przedszkolach. Częściową poprawę przynosiły inicjatywy mieszkańców, którzy w tzw. czynach społecznych budowali ulice. Od początku lat 70-tych coraz więcej mieszkańców prowadziło własne zakłady rzemieślnicze, szczególnie w branży skórzanej. Rolnicy z terenu gminy specjalizowali się w produkcji warzywnej oraz hodowali kwiaty w zakładanych szklarniach.

Po wojnie w 1945 roku Falenty przejęte zostały przez Skarb Państwa. Umieszczono tu ośrodek szkoleniowy kolejno: Najwyższej Izby Kontroli (od 1945 r.), Rady Państwa (od 1952 r.), Prezydium Woj. Rady Narodowej w Warszawie (1954-1964). Mieściły się tam również szkoła rolnicza i technikum rolnicze. W 1953 r. powstaje na mocy rozporządzenia Rady Ministrów Instytut Melioracji i Użytków Zielonych. Z dniem 1 lipca 1964 r. decyzją Ministra Rolnictwa, jego siedziba z Warszawy z ul. Nowogrodzkiej w Banku Rolnym zostaje przeniesiona do Falent a z gospodarstwa rolnego utworzono Rolniczy Zakład Badawczy podległy Instytutowi i przemianowany w 1968r. na Zakład Doświadczalny Melioracji i Użytków Zielonych. Pałac, oficyna południowa i północna (wolnostojąca wybudowana w 1951 r. na planie podkowy) wykorzystywane są na pomieszczenia biurowe, bibliotekę i zakłady naukowe. Od 2002 r. ma tu też siedzibę Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego. W 2003 roku IMUZ obchodził

50-lecie powstania.

Powstało też szereg nowych budynków (Centralny Ośrodek Doskonalenia Kadr, Laboratorium Hydromelio- racyjne, Hala Użytków Zielonych). Od 1992 r. obiekty te zmieniły przeznaczenie i po przebudowie służą jako hotele i miejsca szkoleniowe. Dla pracowników Instytutu i Zakładu Doświadczalnego wybudowano osiedle bloków, wokół których powstało też osiedle domów jednorodzinnych.

W 1956 r. park wokół pałacu został uporządkowany i zaplanowany przez architekta krajobrazu Barbarę Chrzanowską. W 1989 r. przeprowadzono kolejne prace pielęgnacyjne.

W celu zachowania miejsc lęgowych wielu rzadkich gatunków ptaków i ich miejsc żerowisk oraz odpoczynku ptaków przelotnych zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16. 01. 1978 r. „uznano za rezerwat przyrody, pod nazwą 'Stawy Raszyńskie' obszar stawów hodowlanych oraz przyległych do stawów gruntów o łącznej powierzchni 110 ha ...". Na terenie rezerwatu powstaje ścieżka edukacyjna.

Potrzeby religijne mieszkańców zapewniała parafia raszyńska a w południowej części parafia pęcicka. W związku z zwiększeniem liczby wiernych rozbudowano kościół w Raszynie (29. 09. 1981 r. poświęcenie nowej nawy przez ks. arcb. kard. Józefa Glempa), wybudowano kościół na Rybiu (01. 03. 1988 r. powstanie nowej parafii św. Bartłomieja Apostoła), wybudowano kościół w Sękocinie Starym (24. 05. 1993 r. powstanie parafii bł. Faustyny) oraz kościół w Dawidach (06. 2001 r. powstanie parafii św. Mateusza Apostoła). Wszystkie te parafie należą do nowoutworzonego dekanatu raszyńskiego.

W 1978 r. ludność Gminy wynosiła 15,5 tys. mieszkańców. W następnych latach stopniowo wzrastała: w 1988 r. - 16,4 tys., w 1998 r. - 18,2 tys., w 2003 r - 19,5 tys. Nadal najgęściej zaludniona jest północna część Raszyna. W 2003 r. w Raszynie mieszkało 7,3 tys., na Rybiu 4,8 tys. i na Nowych Grocholicach 1,4 tys. mieszkańców (razem 13,5 tys.).

Prawdziwy przełom nastąpił dopiero po roku 1989 i przywróceniu samorządu terytorialnego. Nadrabiane były wieloletnie zaniedbania. Rozbudowano sieć wodociągów, w Sękocinie powstała podstacja transformatorowa dostarczająca energię dla istniejących obiektów i nowych dużych inwestycji. Zakończono rozbudowę szkół w Raszynie i Ładach z dużymi salami gimnastycznymi. Dnia 1 września 2001 r. przekazano do użytku nowy budynek gimnazjum w Raszynie a w styczniu 2002 r. basen.

Dokończono budowę oczyszczalni ścieków w Falentach i intensywnie buduje się sieć kanalizacji sanitarnej.

Największym miejscem inwestycji i wielkim placem budowy na terenie gminy stały się Janki. Jeszcze do lat 90 była tu jedynie stacja CPN. W krótkim czasie powstało wielkie Centrum Handlowe z szeregiem hipermarketów. W Sękocinie Nowym znalazła siedzibę wytwórnia sprzętu gospodarstwa domowego FRANKE, w Puchałach duże centrum logistyczne, w Jaworowej wybudowano drukarnie dziennika „Rzeczpospolita”.

Od 1998 r. Gmina Raszyn należy do Powiatu Pruszków.

Gmina Raszyn ma bogatą przeszłość historyczną zarówno w czasach pokoju jak i wojen wiele się tu działo. Bywali tu królowie, książęta i wodzowie armii, ambasadorowie. Dobra ziemskie należały do znaczących dostojników książęcych i królewskich, oraz do bardzo bogatych przedstawicieli mieszczaństwa warszawskiego, pierwszych polskich kapitalistów: kupców, bankierów i fabrykantów. Obecnie sąsiaduje z obiektami o znaczeniu krajowym: lotnisko Okęcie i radiostacja raszyńska.

Do Raszyna, Rybia i Nowych Grocholic miejscowości o miejskim charakterze zabudowy dołączają kolejne: Jaworowa, Falenty i Janki, gdzie stopniowo zanika rolnictwo i powstają kolejne budynki wielorodzinne i osiedla domów jednorodzinnych.

W centrum gminy znajdują się tereny o dużych walorach przyrodniczo-historycznych, chronione przez Rezerwat „Stawy Raszyńskie” i strefę chronionego krajobrazu obejmującą pradolinę Raszynki.

- [Udostępnij](#)
- [Tweet](#)
- [Drukuj](#)
- [PDF](#)